

Proširenje primjene Upitnika izvora i intenziteta roditeljskog stresa – psihometrijska validacija u uzorku majki djece rane školske dobi

Anita Jularić, Gordana Keresteš

Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet, Odsjek za psihologiju

Sažetak: *Upitnik izvora i intenziteta roditeljskog stresa (UIIRS)* je instrument za procjenu roditeljskog stresa originalno konstruiran za roditelje predškolske djece. Cilj ovog istraživanja bio je provjeriti primjenjivost UIIRS-a za roditelje djece rane školske dobi. Podaci su prikupljeni *online* putem od 275 majki. Uz UIIRS, primijenjeni su i DASS-21 te Ljestvica eksternalnosti. Na rezultatima za 13 podljestvica UIIRS-a ekstrahirana su dva faktora koja su objasnila 65,83 % ukupne varijance. Prvi faktor obuhvaća karakteristike djeteta i neposrednu interakciju roditelj-dijete, a drugi kontekstualne izvore roditeljskog stresa. Statistički značajne pozitivne korelacije ukupnih rezultata u UIIRS-u s razinama stresa, depresivnosti i anksioznosti te eksternalnim lokusom kontrole podržavaju njegovu konvergentnu valjanost. Cronbachovi alfa koeficijenti za 13 podljestvica i UIIRS u cjelini upućuju na zadovoljavajuću pouzdanost. Analiza metrijskih karakteristika govori u prilog opravdanosti primjene UIIRS-a na majkama djece rane školske dobi. Potrebna su daljnja istraživanja kojima bi se utvrdila primjenjivost UIIRS-a za očeve i ispitala mogućnost njegova proširenja dodavanjem izvora stresa specifičnih za roditeljstvo s djecom rane školske dobi.

Glavne riječi: Upitnik izvora i intenziteta roditeljskog stresa, majke, djeca rane školske dobi, psihometrijska validacija

Roditeljski stres je averzivna psihološka reakcija roditelja na zahtjeve koji proizlaze iz roditeljske uloge (Deater-Deckard, 1998). Rezultat je roditeljeve percepcije neravnoteže između zahtjeva roditeljstva te mogućnosti da se s tim zahtjevima uspješno nosi pomoću vlastitih i okolinskih resursa kojima raspolaže (Pećnik, 2013). Znanstveni interes za roditelj-

ski stres povećao se krajem 20. stoljeća, što je dijelom bilo povezano s porastom otkrivanja slučajeva zlostavljanja djece i posljedičnim pridavanjem veće društvene pažnje kvaliteti roditeljstva (Abidin, 1990). Istraživanja su pokazala da je veća razina roditeljskog stresa povezana s lošijom kvalitetom interakcija između roditelja i djeteta (McKay, Pickens i

Stewart, 1996), autoritarnim roditeljskim stilom (Deater-Deckard i Scarr, 1996) te karakteristikama roditelja koje su rizični čimbenici za zlostavljanje djeteta (Rodriguez i Green, 1997).

Prema Abidinovu (1990) modelu roditeljskog stresa, utemeljenom na modelu determinanti roditeljstva (Belsky, 1984), ukupni stres roditeljske uloge određuju tri glavne domene izvora roditeljskog stresa: karakteristike djeteta, karakteristike roditelja i situacijske varijable usko povezane s roditeljstvom. Primjerice, o intenzivnijem roditeljskom stresu izvještavaju roditelji nižeg obrazovnog i socioekonomskog statusa (Deater-Deckard i Scarr, 1996), eksternalnog lokusa kontrole (Profaca, 2002), više razine anksioznosti, depresivnosti i općeg životnog stresa (Berry i Jones, 1995; Éthier, Lacharité i Couture, 1995; Oronoz, Alonso-Arbiol i Balluerka, 2007) te niže razine percipirane obiteljske podrške (Profaca, 2002), kao i roditelji s većim brojem djece (Pećnik, 2013) te oni čija djeca imaju probleme s tjelesnim ili psihičkim zdravljem (Cousino i Hazen, 2013; Hayes i Watson, 2013; Holly i sur., 2019; Johnston i Mash, 2001; Martinac Dorčić i Ljubešić, 2009; Phillips, Connors i Curtner-Smith, 2017).

Istraživanja roditeljskog stresa imaju važne znanstvene i praktične implikacije, doprinoseći spoznajama o roditeljskoj ulozi i dajući smjernice za intervencije kojima se nastoji povećati kvaliteta roditeljstva. Kumuliranje roditeljskog stresa ima štetne učinke na psihičko zdravlje i funkcioniranje roditelja, djeteta i čitave obitelji (Crnic i Greenberg, 1990; Deater-Deckard, 1998) te može dovesti do roditeljskog izgaranja (Roskam i sur., 2021). Daljnji napredak u području istraživanja roditeljskog stresa u velikoj mjeri ovisi o razvoju odgovarajućih mjera.

Najpoznatija upitnička mjera roditeljskog stresa je Indeks roditeljskog stresa (Parenting Stress Index, PSI; Abidin, 1995), namijenjen

roditeljima djece od mjesec dana do navršene 12. godine života. Profaca i Arambašić (2004) su kao veliki metodološki nedostatak PSI-a, kao i mnogih drugih upitničkih mjera roditeljskog stresa, istaknule to što rezultati ne upućuju na važnost i značenje pojedinih izvora roditeljskog stresa za određenog roditelja, već predstavljaju samo procjenu prisutnosti različitih izvora stresa. Drugim riječima, velik broj upitnika roditeljskog stresa koncipiran je pod pretpostavkom da su tvrdnje koje opisuju stresne situacije u roditeljstvu jednako stresne svim roditeljima, čime se u velikoj mjeri zanemaruju individualne razlike u doživljaju roditeljskog stresa. S ciljem prevladavanja tog nedostatka, Profaca i Arambašić konstruirale su *Upitnik izvora i intenziteta roditeljskog stresa* (UIIRS), namijenjen roditeljima predškolske djece (Profaca, 2002). UIIRS se temelji na Lazarusovu (1966) modelu stresa. Njegove čestice opisuju raznolike situacije koje mogu biti izvori roditeljskog stresa, pri čemu roditelji procjenjuju koliko su njima osobno opisane situacije stresne. Tvrdnje su podijeljene u 13 skupina izvora roditeljskog stresa, odnosno 13 podljestvica koje obuhvaćaju karakteristike djeteta, interakciju roditelja i djeteta te karakteristike roditelja i njihove socijalne mreže (Profaca i Arambašić, 2004). Primjenom UIIRS-a dobiva se podatak o intenzitetu roditeljskog stresa, odnosno roditeljevoj kognitivnoj procjeni izvora stresa.

Psihometrijska validacija u uzorku roditelja predškolske djece pokazala je da UIIRS ima dobre psihometrijske karakteristike (Profaca i Arambašić, 2004). Koeficijenti unutarne konzistencije pokazali su dobru pouzdanost ukupnog rezultata, kao i rezultata na 13 podljestvica (najniža Cronbachova alfa bila je 0,67). Faktorskom analizom rezultata na 13 podljestvica ekstrahiran je jedan faktor u poduzorku očeva te dva faktora u poduzorku majki i ukupnom uzorku roditelja. Zbog visokih korelacija pet podljestvica s oba faktora i

visokih korelacija među faktorima, autorice su zadržale jednofaktorsko rješenje i preporučile da se rezultati na UIIRS-u formiraju kao zbroj bodova na svim česticama i zbroj bodova 13 podljestvica. Na taj se način dobiju informacije o ukupnom intenzitetu roditeljskog stresa i o intenzitetu roditeljskog stresa za svaki od 13 izvora roditeljskog stresa koje UIIRS ispituje.

Budući da je UIIRS kvalitetna i teorijski čvrsto utemeljena mjera roditeljskog stresa te da, prema našim spoznajama, nema upitnika roditeljskog stresa na hrvatskom jeziku koji bi bio namijenjen roditeljima djece rane školske dobi, u ovom je radu provjereno može li se proširiti dobni raspon djece za čije je roditelje UIIRS primjenjiv. Roditeljstvo s djecom rane školske dobi je slabo ispitano razdoblje roditeljstva (Keresteš i Brković, 2014), iako neki empirijski nalazi pokazuju da je, nakon roditeljstva s djetetom adolescentne dobi, upravo roditeljstvo s djetetom rane školske dobi razdoblje u kojem roditelji (majke) izvještavaju o najnižem doživljaju roditeljske kompetentnosti (Ballenski i Cook, 1982). Validacija UIIRS-a u ovom istraživanju provedena je u uzorku majki koje su u svim fazama roditeljstva znatno više uključene u odgoj djece (Yeung, Sandberg, Davis-Kean i Hofferth, 2001; Wood i Repetti, 2004) i jače opterećene roditeljskom ulogom nego što su očevi (Pečnik, 2013). Cilj istraživanja bio je provjeriti pouzdanost, faktorsku strukturu i konvergentnu valjanost UIIRS-a te utvrditi opravdanost njegove primjene na majkama djece koja pohađaju niže razrede osnovne škole. U svrhu procjene konvergentne valjanosti ispitane su korelacije rezultata u UIIRS-u s mjerama depresivnosti, anksioznosti, stresa i eksternalnog lokusa kontrole koje su se u ranijim istraživanjima pokazale povezanima s roditeljskim stresom (Berry i Jones, 1995; Éthier i sur., 1995; Oronoz i sur., 2007; Profaca, 2002).

Metoda

Sudionici

U istraživanju je sudjelovalo 275 majki djece koja pohađaju niže razrede osnovne škole. U 44,6% slučajeva ciljno dijete (ono u odnosu na koje su majke izvještavale o roditeljskom stresu) bilo je ženskog, a u 55,4% slučajeva muškog spola. Prvi razred pohađalo je 20,4%, drugi 23,4%, treći 29,9%, a četvrti 26,3% ciljne djece. Dob majki kretala se od 26 do 50 godina ($M = 38,67$; $SD = 4,87$). Većina majki bila je u bračnoj zajednici (85,4%) i zaposlena (80,7%). Najviše majki imalo je srednjoškolsko obrazovanje (43,3%), a znatan broj završio je preddiplomski (18,9%) ili diplomski (30,5%) studij. Sudionice su živjele u 50-ak gradova Hrvatske, pri čemu ih je najviše (34,2%) bilo iz Zagreba. U prosjeku su imale po dvoje djece ($M = 2,14$; $SD = 0,80$).

Mjerni instrumenti

Upitnik izvora i intenziteta roditeljskog stresa (Profaca i Arambašić, 2004) sadrži 65 tvrdnji koje opisuju izvore roditeljskog stresa, odnosno situacije koje mogu izazvati roditeljski stres. Tvrdnje su ravnomojerno raspoređene u 13 podljestvica (Tablica 1), od kojih svaka predstavlja specifičan izvor roditeljskog stresa unutar širih domena karakteristika djeteta, interakcije roditelja i djeteta te karakteristika roditelja i njihove socijalne mreže. S ciljem primjene u uzorku majki djece rane školske dobi, u ovom su istraživanju tvrdnje sadržajno analizirane te su četiri prilagođene ciljnom uzrastu djece (npr. tvrdnja *Dijete ne pokazuje onoliko interesa za igru i aktivnosti koliko bih ja željela/želio promijenjena je u Dijete ne pokazuje onoliko interesa za školske i druge aktivnosti koliko ja mislim da bi trebalo*). Dodatno, u 11 tvrdnji učinjene su manje jezične prilagodbe. Majke su na ljestvici od četiri stupnja trebale

označiti koliko su opisane situacije za njih teške, uznemirujuće ili stresne (od 0 = situacija se ne odnosi na mene ili mi nije teška, uznemirujuća, stresna do 3 = situacija je za mene jako uznemirujuća, teška, stresna). Rezultati su formirani za svaku od 13 podljestvica, kao i za čitav UIIRS, kao zbroj bodova na odgovarajućim tvrdnjama. Mogući raspon rezultata kreće se od 0 do 15 za podljestvice te od 0 do 195 za čitav Upitnik. Viši rezultati upućuju na intenzivniji doživljaj roditeljskog stresa.

Ljestvica depresivnosti, anksioznosti i stresa DASS-21 (Lovibond i Lovibond, 1995) sastoji se od 21 tvrdnje koje su ravnomjerno podijeljene u podljestvice depresivnosti, stresa i anksioznosti. Sudionici na ljestvici od četiri stupnja označavaju kako su se osjećali u posljednjih tjedan dana (od 0 = uopće se nije odnosilo na mene do 3 = gotovo u potpunosti ili većinu vremena se odnosilo na mene). Rezultat za svaku podljestvicu formira se kao zbroj bodova na pripadajućim tvrdnjama, uz mogući raspon od 0 do 21. Viši rezultat upućuje na lošije emocionalno stanje. Cronbachovi alfa koeficijenti u ovom su istraživanju iznosili 0,93 za depresivnost, 0,91 za anksioznost i 0,94 za stres.

Ljestvica ekternalnosti (Bezinović, 1990) je jednodimenzionalna ljestvica ekternalne orijentacije. Sastoji se od 10 tvrdnji za koje sudionici na ljestvici od 5 stupnjeva označavaju koliko ih točno opisuju (od 0 = u potpunosti netočno do 4 = u potpunosti točno). Rezultat se formira kao zbroj bodova na svih 10 tvrdnji i može se kretati od 0 do 40. Viši rezultat upućuje na izraženiji ekternalni lokus kontrole. Cronbachov alfa koeficijent u ovom je istraživanju bio 0,92.

Sociodemografska pitanja obuhvaćala su informacije o dobi, obrazovanju, bračnom i radnom statusu majke, broju djece, prebivalištu te razredu i spolu ciljnog djeteta.

Postupak

Istraživanje je provedeno kao završni rad na diplomskom studiju prve autorice, izrađen pod mentorstvom druge autorice. Suglasnost za primjenu UIIRS-a dobivena je od njegove prve autorice. U skladu s odlukom nadležnog Etičkog povjerenstva, etičko dopuštenje za provedbu istraživanja dala je mentorica diplomskog rada jer je istraživanje anonimno, a tema nije socijalno osjetljiva i ne izaziva neugodu veću od one u svakodnevnim aktivnostima.

Podaci su prikupljeni *online* putem u ožujku 2022. Poziv za istraživanje i poveznica prosljeđeni su metodom snježne grude izravno majkama djece rane školske dobi te ravnateljicama osnovnih škola i učiteljicama razredne nastave koje su ih prosljeđile u roditeljske grupe. Poziv za istraživanje je podijeljen i na roditeljskim *Facebook* grupama. U uputi za ispunjavanje istaknuto je da majke koje imaju više djece rane školske dobi odgovaraju na pitanja misleći na najstarije dijete. Sudionice su suglasnost za sudjelovanje u istraživanju davale nakon pročitane upute, pritiskom na tipku koja je vodila do *online* upitnika. Za ispunjavanje upitnika bilo je potrebno oko 20 minuta. Na kraju upitnika sudionicama je dana e-mail adresa prve autorice na koju su se mogle javiti u slučaju bilo kakvih pitanja o istraživanju.

Rezultati

U Tablici 1 prikazane su aritmetičke sredine, standardne devijacije i koeficijenti unutarnje konzistencije (Cronbachove alfe) za 13 podljestvica UIIRS-a i Upitnik u cijelosti. Rezultati pokazuju nisku do umjerenu razinu roditeljskog stresa te pouzdanost višu od 0,75 za ukupan rezultat i sve podljestvice osim podljestvice *Neadaptiranost djeteta*.

Tablica 1. Aritmetičke sredine, standardne devijacije i Cronbachovi alfa koeficijenti za 13 podljestvica i Upitnik izvora i intenziteta roditeljskog stresa u cjelini u uzorku majki djece rane školske dobi (N = 275)

Podljestvica	<i>M</i>	<i>SD</i>	α
Zahtjevnost djeteta	5,16	3,34	0,75
Neadaptiranost djeteta	3,82	2,80	0,60
Zdravlje djeteta	2,53	3,04	0,76
Neispunjena očekivanja	5,74	3,52	0,80
Vežanost za dijete	6,32	3,70	0,82
Discipliniranje djeteta	5,58	3,30	0,77
Komunikacija s djetetom	5,77	3,54	0,82
Nekompetencija	4,45	3,62	0,84
Nedostatak podrške	4,85	3,77	0,79
Ograničenja roditeljske uloge	6,24	4,13	0,86
Partnerski odnosi	5,92	4,28	0,88
Materijalna situacija	4,79	4,35	0,90
Zahtjevi drugih uloga	5,81	4,06	0,87
UIIRS Ukupno	66,99	35,49	0,97

Legenda: *M* = aritmetička sredina, *SD* = standardna devijacija, α - Cronbachov alfa koeficijent

Visok Keiser-Meyer-Olkin koeficijent ($KMO = 0,92$) i rezultati Bartlettova testa sfericiteta ($\chi^2 = 2693,87$, $df = 78$, $p < 0,01$) pokazali su da je matrica interkorrelacija rezultata na 13 podljestvica UIIRS-a podobna za faktorizaciju. Eksploratorna faktorska analiza metodom glavnih komponenti sa zadanim Kaiser-Guttmanovim kriterijem ekstrakcije i oblimin rotacijom rezultirala je ekstrakcijom dvaju faktora koji su objasnili 65,8% varijance rezultata. Prvi faktor

obuhvaća podljestvice koje se odnose na karakteristike djeteta i neposrednu interakciju roditelj-dijete, a drugi predstavlja kontekstualne izvore roditeljskog stresa (Tablica 2). Podljestvice *Nedostatak podrške* i *Zahjevi drugih uloga* imaju zasićenja veća od 0,30 s oba faktora, ali su više zasićene drugim faktorom s kojim su i teorijski povezane. Ekstrahirani faktori u visokoj su korelaciji ($r = 0,65$), što opravdava formiranje ukupnog rezultata u UIIRS-u.

Tablica 2. Matrica faktorskog obrasca za rezultate na 13 podljestvica Upitnika izvora i intenziteta roditeljskog stresa dobivena nakon oblimin rotacije u uzorku majki djece rane školske dobi (N = 275)

Podljestvica	Faktor 1	Faktor 2
Discipliniranje djeteta	0,99	-0,13
Komunikacija s djetetom	0,97	-0,10
Neadaptiranost djeteta	0,84	-0,02
Neispunjena očekivanja	0,80	0,02
Zahtjevnost djeteta	0,79	0,12
Nekompetencija	0,76	0,15
Vežanost za dijete	0,41	0,15
Zdravlje djeteta	0,34	0,28
Ograničenja roditeljske uloge	0,04	0,86
Materijalna situacija	-0,10	0,86
Partnerski odnosi	0,02	0,84
Nedostatak podrške	0,37	0,55
Zahtjevi drugih uloga	0,33	0,52

Pearsonovi koeficijenti korelacije ukupnih rezultata u UIIRS-u s rezultatima na podljestvicama depresije, anksioznosti i stresa upitnika DASS-21 i rezultatima na Ljestvici eksternalnosti su pozitivni, umjerene veličine i statistički značajni (Tablica 3) te pokazuju da je intenzivniji ukupni doživljaj roditeljskog stresa povezan s većom razinom samoprocijenjene depresivnosti, anksioznosti i općeg stresa te izraženijom eksternalnom orijentacijom.

Tablica 3. Pearsonovi koeficijenti korelacije ukupnog rezultata na Upitniku izvora i intenziteta roditeljskog stresa (UIIRS) s rezultatima na podljestvicama upitnika DASS-21 i Ljestvici eksternalnosti u uzorku majki djece rane školske dobi (N = 275)

	UIIRS
DASS-21 depresivnost	0,63**
DASS-21 anksioznost	0,56**
DASS-21 stres	0,66**
Eksternalnost	0,47**

Legenda: **p < 0,01

Rasprava

U ovom smo istraživanju, analizom unutarnje konzistencije, faktorske strukture i konvergentne valjanosti, nastojali utvrditi može li se *Upitnik izvora i intenziteta roditeljskog stresa* (Profaca i Arambašić, 2004), prvotno namijenjen roditeljima djece predškolske dobi (Profaca, 2002), primjenjivati i u uzorcima roditelja starije djece. *Upitnik* je pokazao dobre metrijske karakteristike u uzorku majki djece rane školske dobi, što opravdava njegovu buduću primjenu u različitim uzorcima roditelja djece ove dobi.

Pouzdanost tipa unutarnje konzistencije bila je zadovoljavajuća (viša od 0,75) za 12 podljestvica UIIRS-a te za *Upitnik* u cjelini, dok je za podljestvicu *Neadaptiranost djeteta* bila prihvatljiva (0,60). U uzorku majki predškolske djece *Neadaptiranost djeteta* također je bila u skupini od pet podljestvica s Cronbachovim alfama nižim od 0,75 (Profaca i Arambašić, 2004) te je u budućim istraživanjima poželjno dodatno razmotriti ovu podljestvicu. Zadovoljavajući koeficijenti unutarnje konzistencije opravdavaju formiranje zasebnih rezultata za 13 podljestvica izvora roditeljskog stresa.

U prosjeku, majke u ovom istraživanju izvijestile su o blagom doživljaju roditeljskog stresa, što je u skladu s drugim istraživanjima opće populacije roditelja (npr. Profaca i Arambašić, 2004). U budućim provjerama UIIRS-a poželjno je usmjeriti se i na skupine roditelja u kojima se očekuju povišene razine roditeljskog stresa zbog vlastitih, djetetovih ili kontekstualnih karakteristika, kao što su samohrani i nezaposleni roditelji te roditelji koji imaju probleme tjelesnog i psihičkog zdravlja ili čija djeca imaju takve probleme (Martinac Dorčić i Ljubešić, 2009). Majke u ovom istraživanju najstresnijim su procijenile situacije koje se odnose na *Vežanost za dijete* i *Ograničenja roditeljske uloge*, a najmanje stresnim one koje se tiču *Zdravlja djeteta*. U istraživanju

Profaca i Arambašić (2004) majke predškolske djece izvijestile su o najintenzivnijem stresu na podljestvicama *Discipliniranje djeteta* i *Komunikacija s djetetom*, a o najmanje intenzivnom na podljestvici *Neispunjena očekivanja*. Ti rezultati upućuju na promjene u izvorima roditeljskog stresa s djetetovom dobi, koje je potrebno ispitati budućim istraživanjima.

Faktorska analiza provedena na rezultatima za 13 podljestvica UIIRS-a rezultirala je dvama faktorima koji podržavaju Abidinovu pretpostavku o višedimenzionalnosti konstrukta roditeljskog stresa i u velikoj mjeri se preklapaju s izvorima roditeljskog stresa iz njegova modela (Abidin, 1990). Prvi ekstrahirani faktor obuhvaća izvore stresa koji se odnose na karakteristike djeteta i neposrednu interakciju roditelj-dijete, a drugi se odnosi na kontekstualne izvore stresa. Faktorska struktura UIIRS-a dobivena u ovom istraživanju teorijski je smislenija od faktorske strukture dobivene u validacijskom istraživanju u uzorku roditelja predškolske djece (Profaca i Arambašić, 2004), ali potrebna su daljnja istraživanja kojima bi se ispitala struktura UIIRS-a u drugim uzorcima roditelja, koji bi uključivali i očeve. Tim istraživanjima utvrdilo bi se mogu li se UIIRS-om, uz ukupan rezultat i rezultate na 13 podljestvica, dobiti rezultati i na drugim teorijski smislenim dimenzijama roditeljskog stresa.

Konvergentna valjanost UIIRS-a potvrđena je statistički značajnim umjerenim pozitivnim korelacijama njegovih ukupnih rezultata s rezultatima na podljestvicama depresivnosti, anksioznosti i stresa upitnika DASS-21 i rezultatom na Ljestvici eksternalnosti. Dobivene korelacije pokazuju da majke koje izvještavaju o intenzivnijem doživljaju roditeljskog stresa izvještavaju i o većoj razini depresivnosti, anksioznosti i općeg stresa, što je sukladno rezultatima validacija drugih upitničkih mjera roditeljskog stresa (Berry i Jones, 1995; Oronoz i sur., 2007; Éthier i sur.,

1995). Povezanost veće razine roditeljskog stresa s izraženijom eksternalnom orijentacijom majki u skladu je s rezultatima dobivenim u uzorku roditelja predškolske djece (Profaca, 2002) te potvrđuje nalaze koji pokazuju da osobe s eksternalnim lokusom kontrole doživljavaju veće razine stresa zbog istaknute bespomoćnosti i nedostatka osjećaja kontrole nad situacijom (Paranjpe, 2014).

Raspolaganje kvalitetnom mjerom roditeljskog stresa od velike je znanstvene i praktične važnosti jer se uz roditeljski stres vežu višestruki negativni ishodi za roditelje, dijete i obitelj (Holly i sur., 2019). Proširenje primjene UIIRS-a na roditelje djece rane školske dobi omogućuje dolazak do novih znanstvenih spoznaja o roditeljskom stresu u ovoj fazi roditeljstva, koja je slabije istražena od roditeljstva s mladom i starijom djecom (Keresteš i Brković, 2014). Na razini prakse, proširenje primjene UIIRS-a na roditelje djece rane školske dobi stručnjacima omogućuje uvid u ukupan intenzitet roditeljskog stresa koji doživljava pojedini roditelj, kao i intenzitet stresa u 13 različitih područja roditeljskog stresa, što im može pružiti smjernice za jačanje roditeljskih kompetencija u individualnom radu ili grupnim radionicama, primjerice na roditeljskim sastancima. Valjana mjera roditeljskog stresa korisna je za osmišljavanje programa za roditelje te vrednovanje ishoda postignutih u radu s njima (Profaca, 2002).

Ovo istraživanje pokazuje da je UIIRS opravdano primjenjivati u uzorcima roditelja djece rane školske dobi, ali treba uzeti u obzir njegova metodološka ograničenja. Prvo ograničenje je izostanak očeva iz uzorka roditelja. Budući da je istraživanje provedeno za vrijeme pandemije koronavirusa, sazivanje roditeljskih sastanaka i prikupljanje podataka metodom papir-olovka nije bilo izvedivo. Stoga su podaci prikupljeni *online* putem, koji rezultira vrlo slabim odzivom očeva (npr. Bakota, Punjek, Pavičić

Dokoza i Keresteš, 2022). Iako su, u usporedbi s majkama, očevi slabije uključeni u skrb o djeci i manje opterećeni roditeljstvom (Pećnik, 2013; Yeung i sur., 2001; Wood i Repetti, 2004), neki nalazi pokazuju da doživljavaju jednaku razinu roditeljskog stresa, ali izazvanu drugačijim stresorima (Martinac Dorčić i Ljubešić, 2009; Profaca i Arambašić, 2004). Stoga bi u budućim istraživanjima trebalo ispitati primjenjivost UIIRS-a i u uzorcima očeva djece rane školske dobi. Drugo ograničenje istraživanja je konzervativan pristup prilagodbi tvrdnji UIIRS-a, zbog kojeg nisu dodavane nove tvrdnje, odnosno situacije koje bi mogle biti značajan izvor stresa roditeljima školske djece, a ne predstavljaju izvore stresa roditeljima predškolske djece. To se prije svega odnosi na izvore stresa koji proizlaze iz djetetova školovanja. U sadašnjoj verziji UIIRS-a ti su izvori stresa zastupljeni sa svega nekoliko tvrdnji i nisu izdvojeni u zasebnu podljestvicu. U budućim istraživanjima trebalo bi provjeriti mogućnost proširenja UIIRS-a dodavanjem posebne podljestvice školskog stresa koja bi pridonijela sveobuhvatnosti ove mjere roditeljskog stresa za populaciju roditelja djece rane školske dobi.

Literatura

- Abidin, R. R. (1990). Introduction to the special issue: The stresses of parenting. *Journal of Clinical Child Psychology*, 19(4), 298–301. https://doi.org/10.1207/s15374424jccp1904_1
- Abidin, R. R. (1995). *Parenting Stress Index*. Odessa: Psychological Assessment Resources, Inc.
- Bakota, K., Punjek, L., Pavičić Dokoza, K. i Keresteš, G. (2022). Parenting self-efficacy and time involvement in remote schooling of elementary school children with and without hearing and/or speech disorders. *Hrvatska revija za rehabilitacijska istraživanja*, 58(1), 1-18. <https://doi.org/10.31299/hrri.58.1.1>

- Ballenski, C. B. i Cook, A. S. (1982). Mothers' perceptions of their competence in managing selected parenting tasks. *Family Relations*, 31(4), 489–494. <https://doi.org/10.2307/583923>
- Belsky, J. (1984). The determinants of parenting: A process model. *Child Development*, 55(1), 83–96. <https://doi.org/10.2307/1129836>
- Berry, J. O. i Jones, W. H. (1995). The Parental Stress Scale: Initial psychometric evidence. *Journal of Social and Personal Relationships*, 12(3), 463–472. <https://doi.org/10.1177/02F0265407595123009>
- Bezinović, P. (1990). Skala ekternalnosti. U: N. Anić (Ur.), *Praktikum iz kognitivne i bihevioralne terapije III* (str. 155-157). Društvo psihologa Hrvatske.
- Cousino, M. K. i Hazen, R. A. (2013). Parenting stress among caregivers of children with chronic illness: A systematic review. *Journal of Pediatric Psychology*, 38(8), 809–828. <https://doi.org/10.1002/smi.2780>
- Crnic, K. A. i Greenberg, M. T. (1990). Minor parenting stresses with young children. *Child Development*, 61, 1628–1637. <https://doi.org/10.2307/1130770>
- Deater-Deckard, K. i Scarr, S. (1996). Parenting stress among dual-earner mothers and fathers: Are there gender differences? *Journal of Family Psychology*, 10(1), 45–59. <https://doi.org/10.1037/0893-3200.10.1.45>
- Deater-Deckard, K. (1998). Parenting stress and child adjustment: Some old hypotheses and new questions. *Clinical Psychology: Science and Practice*, 5(3), 314–332. <https://doi.org/10.1111/j.1468-2850.1998.tb00152.x>
- Éthier, L. S., Lacharité, C. i Couture, G. (1995). Childhood adversity, parental stress, and depression of negligent mothers. *Child Abuse & Neglect*, 19(5), 619–632. [https://doi.org/10.1016/0145-2134\(95\)00020-9](https://doi.org/10.1016/0145-2134(95)00020-9)
- Hayes, S. A. i Watson, S. L. (2013). The impact of parenting stress: A meta-analysis of studies comparing the experience of parenting stress in parents of children with and without autism spectrum disorder. *Journal of Autism and Developmental Disorders*, 43(3), 629–642. <https://doi.org/10.1007/s10803-012-1604-y>
- Holly, L. E., Fenley, A. R., Kritikos, T. K., Merson, R. A., Abidin, R. R. i Langer, D. A. (2019). Evidence-base update for parenting stress measures in clinical samples. *Journal of Clinical Child & Adolescent Psychology*, 48(5), 685–705. <https://doi.org/10.1080/15374416.2019.1639515>
- Johnston, C. i Mash, E. J. (2001). Families of children with Attention-Deficit/ Hyperactivity Disorder: Review and recommendations for future research. *Clinical Child and Family Psychology Review*, 4(3), 183–207. <https://doi.org/10.1023/A:1017592030434>
- Keresteš, G. i Brković, I. (2014). Istraživanja doživljaja roditeljstva. U: A. Brajša-Žganec, J. Lopžić, Z. Penezić (Ur.), *Psihološki aspekti suvremene obitelji, braka i partnerstva* (str. 69-97). Naklada Slap.
- Lazarus, R.S. (1966). *Psychological stress and coping process*. New York: McGraw-Hill.
- Lovibond, S. H. i Lovibond, P. F. (1995). *Manual for the Depression Anxiety & Stress Scales (2nd Ed.)*. Psychology Foundation.
- Martinac Dorčić, T. i Ljubešić, M. (2009). Psihološka prilagodba roditelja na dijete s kroničnom bolesti. *Društvena istraživanja*, 18(6), 1107–1129.
- McKay, J. M., Pickens, J. i Stewart, A. L. (1996). Inventoried and observed stress in parent-child interactions. *Current Psychology: A Journal for Diverse Perspectives on Diverse Psychological Issues*, 15(3), 223–234. <https://doi.org/10.1007/BF02686879>
- Oronoz, B., Alonso-Arbiol, I. i Balluerka, N. (2007). A Spanish adaptation of the Parental Stress Scale. *Psicothema*, 19(4), 687–692.
- Paranjpe, V. (2014). The relationship between locus of control and perceived stress: *Indian Journal of Mental Health*, 1(1), 64–70. doi: 10.30877/IJMH.1.1.2014.64-70
- Pećnik, N. (2013). *Kako roditelji i zajednice brinu o djeci najmlađe dobi u Hrvatskoj*. Ured UNICEF-a za Hrvatsku.
- Phillips, B. A., Connors, F. i Curtner-Smith, M. E. (2017). Parenting children with Down syndrome: An analysis of parenting styles, parenting dimensions, and parental stress. *Research in Developmental Disabilities*, 68, 9–19. <https://doi.org/10.1016/j.ridd.2017.06.010>
- Profaca, B. (2002). *Roditeljski stres i neke karakteristike emocionalnog i socijalnog razvoja djeteta*

- ta predškolske dobi*. [Neobjavljeni magistarski rad]. Odsjek za psihologiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu.
- Profaca, B. i Arambašić, L. (2004). Upitnik izvora i intenziteta roditeljskog stresa. *Suvremena psihologija* 7(2), 243-260.
- Rodriguez, C. M. i Green, A. J. (1997). Parenting stress and anger expression as predictors of child abuse potential. *Child Abuse & Neglect*, 21(4), 367-377. [https://doi.org/10.1016/S0145-2134\(96\)00177-9](https://doi.org/10.1016/S0145-2134(96)00177-9).
- Roskam, I., Aguiar, J., Akgun, E., Arikan, G., Artavia, M., Avalosse, H., ... i Mikolajczak, M. (2021). Parental burnout around the globe: A 42-country study. *Affective Science*, 2(1), 58-79. <https://doi.org/10.1007/s42761-020-00028-4>
- Wood, J. J. i Repetti, R. L. (2004). What gets dad involved? A longitudinal study of change in parental child caregiving involvement. *Journal of Family Psychology*, 18(1), 237-249. <https://doi.org/10.1037/0893-3200.18.1.237>
- Yeung, W. J., Sandberg, J. F., Davis-Kean, P. E. i Hofferth, S. L. (2001). Children's time with fathers in intact families. *Journal of Marriage and Family*, 63(1), 136-154. <https://doi.org/10.1111/j.1741-3737.2001.00136.x>

Expanding the use of the Questionnaire for Measuring Stressors and Intensity of Parental Stress – Psychometric validation in a sample of mothers of lower primary school children

Abstract: *Questionnaire for Measuring Stressors and Intensity of Parental Stress* (Upitnik izvora i intenziteta roditeljskog stresa, UIIRS) was originally developed for measuring parenting stress among parents of preschool children. The aim of this study was to examine its psychometric characteristics when administered to mothers of lower primary school children in order to determine its applicability to other samples. In an *online* study, 275 mothers completed the UIIRS, DASS-21 and External Orientation Scale. Two factors were extracted from the results on the 13 UIIRS-subcales, explaining 65.83% of the total variance. The first factor included the characteristics of the child and the direct parent-child interaction, whereas the second factor contained the contextual sources of parenting stress. Convergent validity of the UIIRS was demonstrated by statistically significant positive correlations between its total score and levels of stress, depression, anxiety, and external locus of control. Cronbach alpha coefficients indicated that all the subscales and the UIIRS as a whole, had satisfactory internal consistency. Overall, the results of the conducted psychometric validation favor the applicability of the UIIRS to mothers of lower primary school children. Further research is needed to examine the applicability of the UIIRS to fathers, and the need to add sources of stress specific for parenting lower primary school children.

Key words: Questionnaire for Measuring Stressors and Intensity of Parental Stress, mothers, lower primary school children, psychometric validation

Korespondencija: Gordana Keresteš
gordana.kerestes@ffzg.hr

Primljeno: 17. 08. 2022.
Ispravljeno: 27. 04. 2023.
Prihvaćeno: 09. 05. 2023.
Online: 11. 05. 2023.